

Wet op de archeologische monumentenzorg

Deze brochure biedt een overzicht van de gevolgen van de *Wet op de archeologische monumentenzorg*. De brochures *Archeologie en ruimtelijke ordening* en *Behoud in situ* gaan dieper op deelonderwerpen in.

INLEIDING

Het bodemarchief is een onmisbare bron voor de kennis van het verleden. Archeologisch materiaal in de bodem is onvervangbaar en daarom kwetsbaar: eenmaal vernietigd komt het niet meer terug. Opgraven, het zogenoemde behoud ex situ, is om die reden een noodoplossing. Na een opgraving is het bodemarchief niet meer te raadplegen in relatie tot zijn context. Het is dus zaak om zuinig te zijn op ondergronds aanwezige archeologische waarden. Behoud ter plekke, in situ dus, stelt het bodemarchief het beste veilig. Bovendien kan het archief zo altijd nog 'gelezen' worden op een moment dat kennis en onderzoeksmethoden meer informatie op zullen leveren dan met de huidige stand van zaken mogelijk zou zijn. De huidige *Wet op de archeologische monumentenzorg* is het eindresultaat van de implementatie van het Europese *Verdrag inzake de bescherming van het archeologisch erfgoed* in de Nederlandse wetgeving. Valletta, de hoofdstad van het eiland Malta, vormde in 1992 het decor voor de leden van de Raad van Europa om het verdrag te ondertekenen. Daardoor staat het verdrag ook bekend als het Verdrag van Malta of het Verdrag van Valletta. Nederland was een van de ondertekenaars. Aanleiding was de toenemende druk op het archeologische erfgoed in Europa. Om een aantal redenen wordt dit erfgoed bedreigd. Niet alleen door natuurlijke processen of ondeskundig gebruik van het bodemarchief, maar ook door ontwikkelingen in de ruimtelijke ordening.

Indien er sprake is van archeologische waarden of verwachtingen kan dit bij de bestemming van een perceel worden meegenomen

- ⌘ Artikel 66: Overgangsrecht voor eigendom roerende monumenten.
- ⌘ Artikel 67: Overgangsrecht voor deponering in gemeentelijke depots.
- ⌘ Artikel 68: Aanwijzen gemeentelijke depots door Gedeputeerde Staten.
- ⌘ Artikel 69: Bestaande aanwijzing toezicht-houders.
- ⌘ Artikel 70: Citeertitel.

Ontgrondingenwet

- ⌘ Artikel 3: Verbinden van voorwaarden aan de ontgrondingenvergunning.
- ⌘ Artikel 3a: Archeologisch rapport bij aanvraag ontgrondingenvergunning.

Wet milieubeheer

- ⌘ Artikelen 2.17, 2.18, 2.19, 2.23, 4.1, 4.2, 7.1, 21.6: Toevoegen minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (wettelijk adviseurschap).
- ⌘ Artikel 4.9: Archeologische attentiegebieden opnemen in provinciaal milieubeleidsplan.

Woningwet

- ⌘ Artikel 56: Archeologievoorschriften aan bouwvergunning te verbinden.

Index op onderwerp

- ⌘ *Aanlegvergunning*: artikel 39 Mw88.
- ⌘ *Aansluitende zone*: artikelen 47a, 54a Mw88.
- ⌘ *Archeologisch attentiegebied*: artikel 44 Mw88, 4.9 Wet milieubeheer.
- ⌘ *Archeologisch rapport*: artikelen 14, 37, 39, 40, 41, 43 Mw88, 3a Ontgrondingenwet.
- ⌘ *Bestemmingsplan*: artikelen 38a, 39, 40 Mw88.
- ⌘ *Betreden van percelen*: artikel 57 Mw88.
- ⌘ *Bouwvergunning*: artikel 40 Mw88, 56 Woningwet.
- ⌘ *Centraal archeologisch informatiesysteem (Archis)*: artikel 55 Mw88.
- ⌘ *Depots*: artikelen 51, 52, 67, 68 Mw88.
- ⌘ *Eigendom vondsten*: artikelen 50, 66 Mw88.
- ⌘ *Gemeentelijke verordening*: artikel 38 Mw88.
- ⌘ *Melden van vondsten en waarnemingen*: artikelen 53, 54, 54a, 60 Mw88.
- ⌘ *Monumentenvergunning*: artikelen 14, 19, 64 Mw88.
- ⌘ *Museale instelling (vondstenbeheer)*: artikel 52 Mw88.
- ⌘ *Ontgrondingenvergunning*: artikelen 3, 3a Ontgrondingenwet.
- ⌘ *Opgravingsvergunning*: artikelen 45, 46, 47, 47a, 48, 65 Mw88.
- ⌘ *Overgangsrecht*: artikelen 65, 66, 67, 69 Mw88.
- ⌘ *Provinciaal milieubeleidsplan*: artikel 4.9 Wet milieubeheer.
- ⌘ *Schadevergoedingsregeling*: artikelen 42, 58, 59 Mw88.
- ⌘ *Sloopvergunning in het beschermde stads- en dorpsgezicht*: artikel 37 Mw88.
- ⌘ *Specifieke uitkering excessieve kosten*: artikel 34a Mw88.
- ⌘ *Stilleggen werkzaamheden*: artikel 56 Mw88.
- ⌘ *Strafbepalingen*: artikelen 61, 62 Mw88.
- ⌘ *Toezichthouders*: artikelen 63, 69 Mw88.
- ⌘ *Universiteiten (preferentie positie)*: artikel 49 Mw88.
- ⌘ *Voorschriften in het belang van de archeologie*: artikelen 19, 37, 39, 40, 41 Mw88, 3 Ontgrondingenwet, 56 Woningwet.
- ⌘ *Vrijstellingen WRO*: artikel 41 Mw88.
- ⌘ *Wettelijk adviseurschap*: artikelen 2.17, 2.18, 2.19, 2.23, 4.1, 4.2, 7.1, 21.6 Wet milieubeheer. ⌘

INFORMATIE EN ADVIES

Wilt u meer weten of advies over dit onderwerp, neem dan contact op met de Rijksdienst voor Archeologie, Cultuurlandschap en Monumenten: InfoDesk, (030) 69 83 456, info@racm.nl.

NUTTIGE WEBADRESSEN

- www.racm.nl
- www.belvedere.nu: cultuurhistorie in ruimtelijke ontwikkeling
- www.erfgoednederland.nl: landelijk sectorinstituut van het culturele erfgoed
- www.overheid.nl: teksten van wet- en regelgeving
- www.vng.nl: met o.a. handreiking voor gemeentelijke archeologische monumentenzorg
- www.gemeente-archeologen.nl: het Convent van Gemeentelijke Archeologen met o.a. voorbeeld-beleidsplan

- www.sikb.nl: informatie over de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie
- www.voia.nl: bedrijven in de archeologie

ANDERE RACM-BROCHURES

Te bestellen via info@racm.nl.

- *Behoud in situ*
- *Archeologie en ruimtelijke ordening*

RACM Brochure Wet- en regelgeving 4

december 2007

Redactie Ruben Abeling, Dolf Muller, Els Romeijn, Dirk Snoodijk en Jos Stöver *Tekst* Gerda de Bruijn *Foto's* RACM, tenzij anders vermeld *Vormgeving* ontwerpjanhaandrikman, Doornenburg *Druk* Boom Planeta, Haarlem
Aan deze uitgave kunnen geen rechten worden ontleend.
ISSN 1569-7622

Gratis abonnementen op onze Nieuwsbrief met brochures, adreswijzigingen, bestellingen van meerdere exemplaren en al uw vakinhoudelijke vragen: info@racm.nl of (033) 42 17 456. Alle in deze uitgave gepubliceerde afbeeldingen van de RACM zijn tegen betaling te bestellen via (030) 69 83 300.

De Rijksdienst voor Archeologie, Cultuurlandschap en Monumenten is, in samenwerking met anderen, verantwoordelijk voor de zorg voor het Nederlandse erfgoed boven en onder de grond en onder water. In 2006 zijn de Rijksdienst voor de Monumentenzorg en de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek samengevoegd tot één nieuwe rijksdienst. Wij zijn onderdeel van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap.

Het verdrag is niet rechtstreeks van toepassing in de landen die ondertekend hebben. Wel werd in Nederland, vrij snel na de ondertekening, gewerkt in de geest van het verdrag. Rijk, provincie en veel gemeenten kwamen tot een integrale aanpak van de archeologie in de ruimtelijke ordening. Daarbij benutten zij de mogelijkheden uit de *Wet op de Ruimtelijke Ordening*. Zo hebben bijna alle provincies in de vorm van streekplannen en provinciale omgevingsplannen kaders voor de toetsing van het archeologische belang vastgesteld, die zij gebruiken bij de beoordeling van bestemmingsplannen en vrijstellingen. Ook de grote rijksprojecten, zoals de aanleg van de Hogesnelheidslijn en de Maaswerken, werden in de geest van Malta uitgevoerd op basis van een convenant tussen Rijkswaterstaat en destijds de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek.

Wijzigingswet

De uitgangspunten van het verdrag zijn in de *Wet op de archeologische monumentenzorg* vertaald. Het eerste uitgangspunt is het streven naar behoud in situ van archeologische waarden. De bodem is de beste conservator van archeologische sporen. Tweede uitgangspunt is dat in de ruimtelijke ordening tijdig gedacht wordt aan de mogelijkheid dat er archeologische waarden aanwezig zijn in een plangebied. Daardoor blijft er tijd over om daar bij de ontwikkeling van plannen rekening mee te houden. Derde en laatste uitgangspunt betreft het principe dat de verstoorder betaalt voor het onderzoek en de documentatie van archeologische waarden als behoud in de bodem niet tot de mogelijkheden behoort. De volledige naam van de *Wet op de archeologische monumentenzorg* luidt *Wet van 21 december 2006 tot wijziging van de Monumentenwet 1988 en enkele andere wetten ten behoeve van de archeologische monumentenzorg mede in verband met de implementatie van het Verdrag van Valletta*. Het is dus een wijzigingswet. Met de inwerkingtreding op 1 september 2007 zijn de *Monumentenwet 1988*, de *Ontgrondingenwet*, de *Wet milieubeheer* en de *Woningwet* gewijzigd. Hiervoor is bewust gekozen. Op deze manier

Bij de aanleg van de Betuweroute werd gewerkt in de geest van Malta

wordt het archeologische belang ingevlochten in de regelingen die betrekking hebben op ruimtelijke processen en de uitvoering daarvan. Hoewel in de Nederlandse praktijk het verschijnsel archeologie vooral zichtbaar is bij opgravingen, is de *Wet op de archeologische monumentenzorg* met nadruk geen opgravingswet. Hierna volgt een toelichting op de belangrijkste thema's van de wet, die grotendeels in de *Monumentenwet 1988* zijn opgenomen. Aan het eind van deze brochure staan indexen op artikel en onderwerp van de wet.

MEEWEGEN IN DE RUIMTELIJKE ORDENING

Ruimtelijke ontwikkelingen in een gebied kunnen schadelijke gevolgen hebben voor de daar aanwezige archeologische waarden. Hoe eerder de aanwezigheid van archeologische waarden of verwachtingen binnen het gebied bekend is, hoe beter met deze waarden in het ontwerp rekening gehouden kan worden. Zo is het in de beginfase van een gebiedsontwikkeling nog mogelijk om plannen aan te passen opdat een archeologische opgraving voorkomen kan worden en het bodemarchief bewaard blijft. Bovendien verschaffen deze kenbare archeologische waarden

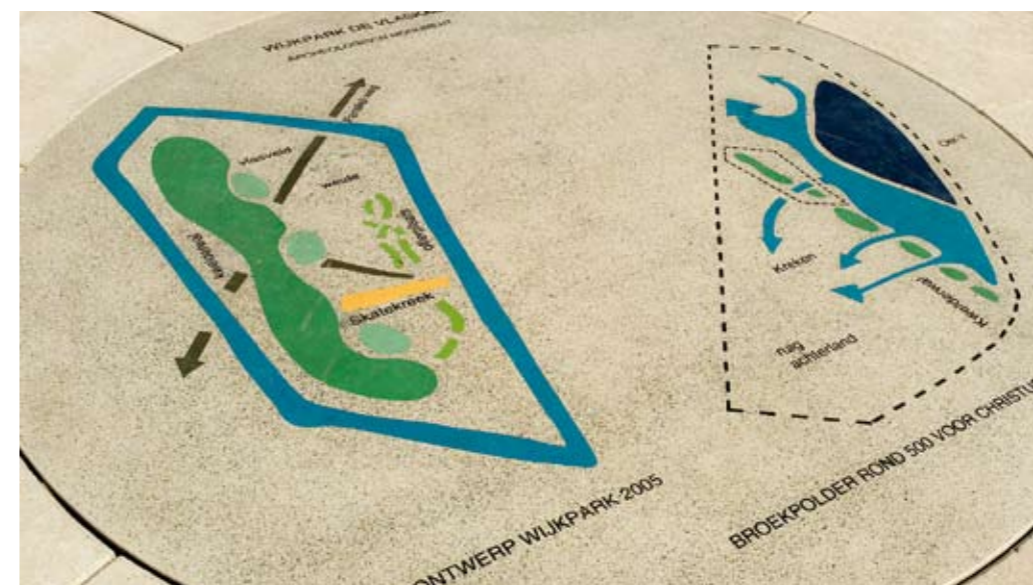
het gebied een identiteit die aan het ontwerp een meerwaarde mee kan geven. Tot slot voorkomt tijdig onderzoek dat er in de eindfase verrassende archeologische vondsten worden gedaan die dan leiden tot financiële en andere vertragingsschade.

Bestemmingsplannen

In de *Monumentenwet 1988* is nu opgenomen dat gemeenten bij de vaststelling van een bestemmingsplan rekening dienen te houden met de in de grond aanwezige, dan wel te verwachten monumenten. Indien er sprake is van archeologische waarden of verwachtingen kan dit bij de bestemming van een perceel worden meegewogen. Het is dus mogelijk om op basis van verwachtingen harde juridische eisen te stellen in een bestemmingsplan. Juist omdat de archeologie uit de aard van de zaak voor een groot deel ongekend is, is dit nodig. Archeologische sporen kunnen wellicht in situ behouden blijven door een bestemming voor te schrijven waardoor de archeologische waarden niet geschaad worden. Een andere optie om de gemaakte afweging te vertalen in de planvoorschriften is het opleggen van archeologische verplichtingen bij de bouwvergunning en de

aanlegvergunning. In de planvoorschriften moet dan aangegeven worden dat de aanvrager van een bouw- of aanlegvergunning een archeologische onderzoeksplicht heeft. Aan deze bouw- of aanlegvergunning kunnen vervolgens voorschriften worden verbonden als het laten treffen van technische maatregelen om de archeologische waarden in de bodem te kunnen behouden of het laten uitvoeren van een opgraving. Om het mogelijk te maken dat dergelijke voorschriften bij de bouwvergunning worden voorgeschreven is de *Woningwet* gewijzigd.

Het is dus de gemeente die in het bestemmingsplan bepaalt op welke wijze er met archeologische sporen rekening gehouden wordt. Uiteraard zijn gemeenten hierbij gebonden aan de binnen de *Wet op de Ruimtelijke Ordening* en de *Algemene wet bestuursrecht* gegeven kaders dat een plan zorgvuldig is voorbereid, goed wordt gemotiveerd en niet in strijd mag zijn met een goede ruimtelijke ordening. De provincies hebben daarbij een belangrijke functie, omdat zij over de goedkeuring van een bestemmingsplan besluiten. Na het, vermoedelijk in 2008, in werking treden van een gewijzigde *Wet ruimtelijke ordening* zullen de provincies in speciale verordeningen de kaders voor het maken van bestemmingsplannen bepalen.

Bij de aanleg van een park in het Noord-Hollandse Heemskerk is heel bewust rekening gehouden met de archeologische waarden in de bodem

Bij de voorbereiding of uitvoering van een bestemmingsplan of vrijstelling in de zin van de *Wet op de Ruimtelijke Ordening* zou het kunnen gebeuren dat een eigenaar geen toestemming geeft om op zijn grond archeologisch onderzoek uit te voeren. In dat geval hebben Burgemeester en Wethouders de bevoegdheid om te bepalen dat deze grondeigenaar moet dulden dat de grond wordt betreden (artikel 57 *Monumentenwet 1988*). Eventuele schade die de eigenaar daarvan heeft, moet naar redelijkheid vergoed worden. Uiteraard moet deze bevoegdheid op een zorgvuldige manier worden aangewend.

Handhaving

Sluitsteen van de archeologische bescherming met behulp van planologische voorschriften is dat een gemeente tegen overtredingen van deze voorschriften daadwerkelijk optreedt. In de handhavingsnota kan de gemeente beschrijven wanneer en op welke wijze de handhaving van de archeologievoorschriften wordt uitgevoerd. Daarnaast kan de minister gebruikmaken van de bevoegdheid om bij dreigende schade of schade aan een archeologisch monument voorschriften te geven aan de uitvoering van de schadeveroorzakende werkzaamheden en eventueel het werk stilleggen.

Hoe er met archeologische sporen in een bestemmingsplan rekening wordt gehouden bepaalt de gemeente

Voorschriften aan andere vergunningen

Niet alleen bij het verlenen van de bouwvergunning en de aanlegvergunning, maar ook bij de ontgrondingenvergunning, de vrijstellingen van het bestemmingsplan, de sloopvergunning in het beschermde stads- en dorpsgezicht en de monumentenvergunning kan een waardestellend archeologisch rapport gevraagd worden en is het mogelijk om bij de verlening archeologische voorschriften op te nemen.

Milieu-effectrapportages

In de *Wet milieubeheer* is de bepaling opgenomen dat cultuurhistorische waarden onderdeel zijn van het wettelijke milieubegrip. Dit betekent dat bij het opstellen van een milieu-effectrapportage de effecten van de ingreep op de archeologische sporen meegewogen moeten worden.

Sinds de *Wet op de archeologische monumentenzorg* in werking is getreden is de *Wet milieubeheer* zodanig aangepast dat de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap medeverantwoordelijk is voor het stelsel van de milieu-effectrapportages. Deze verantwoordelijkheid wordt het wettelijk advieschap genoemd.

DE VERSTOORDER BETAALT

De achterliggende gedachte van artikel 6 van het Verdrag van Malta is dat de verstoorder betaalt. De verstoorder is de rechtspersoon die profijt heeft van de bodemverstorende activiteit. Er is sprake van een bodemverstorende activiteit in de zin van de *Monumentenwet 1988* als door de bodemverstoring in kwestie het archeolo-

gische bodemarchief beschadigt of verloren kan gaan. Door de verscheidenheid aan plannen waarvan bodemversturende activiteiten het gevolg zijn, zijn er meerdere antwoorden mogelijk op de vraag wie daarbij de versturende partij is. De ontwikkelaar van een woningbouwlocatie is een verstoorder, evengoed als de particulier die een garage wil bouwen. Het is een bewuste keuze om de verstoorder te laten betalen voor het zeker stellen van het archeologische erfgoed. De verstoorder is immers veroorzaker van de kosten van de verstoring en heeft profijt van de bodemversturende activiteit. Tegelijkertijd is er zo sprake van een extra stimulans voor het ontwikkelen van archeologievriendelijke plannen, omdat de verstoorder geld bespaart door eventuele vertragingsschade aan het eind te voorkomen. Het verstoorder-betaalt-principe draagt daarmee bij aan het streven naar het behoud in situ van archeologische resten. In de gevallen waarin het onredelijk is dat de verstoorder de kosten van het archeologische onderzoek volledig betaalt, kan de minister gevraagd worden om een vergoeding van de excessieve kosten.

OPGRAVINGSVERGUNNING

Onder verschillende omstandigheden kunnen archeologische vondsten worden gedaan of sporen worden aangetroffen. Hoewel de meeste mensen bij het vinden van archeologische voorwerpen denken aan schatten van zilver en goud, is de vondst van bijvoorbeeld vuursteenflinters van evenveel en soms nog meer waarde. Het gaat bij archeologie naast roerende zaken ook om de context waarin deze zich bevinden. Uit dit laatste kunnen archeologen conclusies trekken over de wijze waarop in het verleden geleefd werd. Daarvoor zijn minuscule aanwijzingen, zoals plantenzaden, soms al voldoende. Een archeoloog let bij een opgraving dus op het geheel van archeologische sporen, onderzoekt deze en documenteert de resultaten daarvan. Eenmaal verstoord of vernietigd is het niet meer mogelijk om de archeologische sporen en vondsten van een locatie te onderzoeken. Het is daarom van belang dat opgravingen op wetenschappelijk verantwoorde wijze worden uitgevoerd.

Archeologische sporen kunnen na vernietiging niet meer onderzocht worden

Verschillende vergunninghouders

'Het verrichten van werkzaamheden met als doel het opsporen of onderzoeken van monumenten, waardoor verstoring van de bodem optreedt.' Dit is de definitie die in de *Monumentenwet 1988* is opgenomen voor het doen van opgravingen. Voor opgraven is in de *Monumentenwet 1988* een vergunning voorgeschreven. De mogelijkheid om een opgravingsvergunning te krijgen bestond in het verleden alleen voor universiteiten, gemeenten en de Rijksdienst voor Archeologie, Cultuurlandschap en Monumenten. In de *Wet op de archeologische monumentenzorg* is er voor gekozen dat een ieder de mogelijkheid heeft om een opgravingsvergunning aan te vragen. Daarmee kunnen dus ook bedrijven die archeologische opgravingen willen uitvoeren een vergunning aanvragen. De aanvrager van een opgravingsvergunning moet aan verschillende eisen voldoen. De vergunning wordt alleen verleend als de aanvrager aan kan tonen dat deze bekwaam is tot het doen van opgravingen. De eisen die aan een aanvraag van een opgravingsvergunning worden verbonden zijn verder uitgewerkt in een algemene maatregel van bestuur, het *Besluit archeologische monumentenzorg*, en een ministeriële regeling, de *Regeling archeologische monumentenzorg*. Gemeenten en provincies komen ook in aanmerking voor een vergunning voor het doen van opgravingen, maar deze blijft beperkt tot het eigen grondgebied. De beperking tot het eigen

grondgebied geldt ook indien er een samenwerkingsovereenkomst is getroffen op grond van de *Wet gemeenschappelijke regelingen*. In de toelichting op het besluit wordt aangegeven dat de vergunning voor zo'n samenwerkingsverband wordt beperkt tot het gebied van de gemeenten of provincies waarvan de bestuursorganen samenwerken.

Het bestaan van verschillende vergunninghouders betekent voor de verstoorder dat deze kan kiezen welke vergunninghoudende partij de opgraving mag uitvoeren. Bij deze keuze dient wel gelet te worden op specifieke eisen die door de betrokken overheid aan een opgraving kunnen worden gesteld. Daarnaast kunnen gemeenten er voor kiezen om in een gemeentelijke verordening eisen op te nemen waaraan een opgraving moet voldoen.

Met een opgraving is het archeologische onderzoek niet voltooid. De voorbereiding en uitwerking van een opgraving, alsmede de deponering van de vondsten en opgravingsdocumentatie zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden. De plicht om een opgraving te laten uitvoeren impliceert dat er voor zorg gedragen moet worden dat het onderzoek goed wordt voorbereid en de onderzoeksresultaten worden uitgewerkt en gedeponeerd. Ook hiervoor draagt de verstoorder de verantwoordelijkheid.

Speciale positie voor universiteiten

Er bestaat een wettelijke uitzondering op de vrije keuze van de opgravingspartij, de zogenoemde preferente positie van universiteiten. De minister kan beslissen om een opgraving aan een universiteit toe te wijzen. Een van de eisen is dat de opgraving past binnen het onderzoeksprogramma van de universiteit. In uitzonderingsgevallen kan het voor de ontwikkeling van de wetenschappelijke kennis voor een universiteit van belang zijn om een bepaalde opgraving te kunnen uitvoeren. Dat kan aanleiding zijn om de marktwerking te doorbreken. Juist vanwege het doorbreken van de vrije keuze van de verstoorder is het instrument met waarborgen omkleed, die in de *Monumentenwet 1988* staan omschreven.

Amateurarcheologen

Amateurarcheologen mogen niet zelfstandig opgraven. Ze kunnen wel als vrijwilliger meehelpen aan een opgraving. Bovendien is tijdens de behandeling in de Eerste Kamer door de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap toegezegd dat het mogelijk moet blijven dat amateurarcheologen in zeer incidentele gevallen met toestemming van de Rijksdienst voor Archeologie, Cultuurlandschap en Monumenten opgravingen uitvoeren.

VONDSTEN

Tijdens een opgraving komen vaak meerdere voorwerpen en sporen aan de oppervlakte. De *Monumentenwet 1988* schrijft voor dat deze opgravingsresultaten vastgelegd moeten worden in een rapport en samen met de opgravingsdocumentatie gedeponeerd moeten worden. Ook de eigendom van vondsten die gedaan zijn tijdens een opgraving is in de *Monumentenwet 1988* geregeld. Als hoofdregel geldt dat de provincie waar de vondsten zijn gedaan eigenaar is van deze vondsten. Gemeenten die beschikken over een door de provincie erkende deponerings-

ruimte zijn een uitzondering op deze regel. In zo'n geval berust de eigendom bij de gemeente. De andere uitzondering is dat vondsten die gedaan zijn buiten het grondgebied van de provincies eigendom zijn van de staat. Het gaat dan om vondsten uit de Noordzee.

Depots

Omdat in de meeste gevallen de provincies eigenaar zijn van de vondsten is in de wet bepaald dat deze een depot in stand houden waar archeologische vondsten en de opgravingsdocumentatie op een verantwoorde manier worden opgeslagen. Een gemeente kan er voor kiezen om een depot in stand te houden, maar dit depot zal dan wel erkend moeten zijn door de provincie. De minister heeft het Nationaal Scheepsarcheologisch Depot van de Rijksdienst voor Archeologie, Cultuurlandschap en Monumenten te Lelystad en Zeewolde aangewezen als depot dat geschikt is voor de opslag van scheepsarcheologische monumenten. Deze aanwijzing heeft consequenties voor scheepsarcheologische vondsten die een specialistische behandeling nodig hebben. Daarvan kan de minister bepalen

De rechtspersoon die profijt heeft van de bodemversturende activiteit is de verstoorder

Het Nationaal Scheepsarcheologisch Depot is aangewezen voor de opslag van scheepsarcheologische monumenten

dat deze opgeslagen worden in het scheeps-archeologische depot. Vondsten die in een depot liggen, zijn niet zichtbaar voor publiek. Bij de behandeling van het wetsvoorstel is daarom aangegeven dat het mogelijk blijft om vondsten vanuit een depot in bruikleen te geven aan bijvoorbeeld een museum of gemeente. Voor musea is bovendien in de *Monumentenwet 1988* een voorziening getroffen waardoor het mogelijk wordt dat een museum aan de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap vraagt om het beheer van bepaalde vondsten aan het museum toe te wijzen.

Een vondst bij toeval

Archeologische vondsten en de locatie waar deze zijn gedaan moeten worden aangemeld. Hoe meer we te weten komen over de plaatsen in Nederland waar archeologische resten aanwezig zijn, hoe beter we kunnen inschatten wat al dan niet van waarde is en waar nader archeologisch onderzoek nodig is. In de *Monumentenwet 1988* is daarom ook een meldingsplicht opgenomen voor het bij toeval vinden van archeologische resten. In dat geval geldt de verplichting om deze vondst te melden bij de minister. In de praktijk kan de vinder hiervoor bij de provincie terecht. Er zijn diverse omstandigheden mogelijk waarbij

een vondst bij toeval wordt gedaan. Zo kan een boer tijdens het ploegen van zijn land stuiten op archeologische resten. Een tweede variant is dat na goed vooronderzoek de conclusie is getrokken dat er geen archeologische waarden van belang op de locatie te verwachten zijn, maar dat er bij de uitvoering van de verstoring alsnog een belangrijke vondst wordt gedaan. In de memorie van toelichting bij de *Wet op de archeologische monumentenzorg* is aangegeven dat in geval er sprake is van een toevalsvondst er van geval tot geval moet worden afgewogen hoe de vondst afgehandeld moet worden.

Het Burgerlijk Wetboek kent op basis van boek 5:13 de zogenoemde schatvindersregeling. Deze regeling is van toepassing indien er sprake is van een vondst die niet gedaan is tijdens het doen van opgravingen. Vondsten die niet gedaan zijn tijdens opgravingen én waarvan de eigenaar niet meer achterhaald kan worden zijn het gedeelde eigendom van de vinder en de grondeigenaar.

Archeologisch informatiesysteem

De *Monumentenwet 1988* schrijft voor dat de minister een centraal archeologisch informatiesysteem in stand houdt. Dat systeem is Archis, voor heel Nederland. Archis wordt beheerd door de Rijksdienst voor Archeologie, Cultuurlandschap en Monumenten. Het bestaat uit een databank waarin allerlei gegevens over 75.000 archeologische vindplaatsen en 13.000 terreinen zijn opgeslagen, daterend van de prehistorie tot de nieuwe tijd. Houders van een opgravingsvergunning zijn verplicht om de onderzoeksresultaten van opgravingen in Archis te registreren. Archis vormt een belangrijke basis voor de archeologische monumentenzorg. Vastgelegd in Archis is onder meer:

- De ligging en de aard van een vindplaats, bijvoorbeeld nederzetting of grafveld.
- De vondsten en grondsporen die zijn aangetroffen.
- De datering.
- De status van een terrein wat betreft de wettelijke bescherming.
- De gebieden waar archeologisch onderzoek heeft plaatsgevonden.

(foto F. Falkenhagen, Leiden)

Al deze informatie kan worden gekoppeld aan diverse kaartondergronden die in digitale vorm in Archis beschikbaar zijn, zoals een topografische kaart, een bodemkaart en een grondgebruikkaart. In Archis kunnen ook de Archeologische Monumentenkaart en de Indicatieve Kaart Archeologische Waarden opgevraagd worden.

FINANCIËN

De *Wet op de archeologische monumentenzorg* leidt niet alleen tot kosten voor de verstoorder. Ook overheden krijgen met de financiële gevolgen van deze wet te maken. Er zijn diverse mogelijkheden waarop aan deze kosten tegemoet gekomen wordt.

Doorberekenen onderzoekskosten

Bij het in werking treden van de grondexploitatie-wetgeving die wordt opgenomen in de *Wet op de Ruimtelijke Ordening* verkrijgt een gemeente meer mogelijkheden om via het grondbeleid de kosten van de archeologie te verhalen op ontwikkelaars en andere bodemverstoorders.

Bestuurslastenvergoeding

Voor de uitvoering van de wet is een bestuurslastenvergoeding in het leven geroepen voor provincie en gemeente. Deze vergoeding wordt uitgekeerd via het provincie- en gemeentefonds.

De provincies ontvangen jaarlijks een uitkering van € 2,65 miljoen en de gemeenten € 6,35 miljoen. Eenmalig ontvangen de provincies € 3,5 miljoen en de gemeenten € 4,5 miljoen. Gemeenten en provincies kunnen deze vergoeding bijvoorbeeld benutten voor het laten maken van archeologische waarden- en verwachtingenkaarten en om er voor te zorgen dat de bestuurlijke en ambtelijke organisatie over de kennis en kunde beschikt om de wettelijke taken en bevoegdheden uit te kunnen voeren.

Vergoeding van excessieve opgravingskosten

De financiële gevolgen van een opgraving kunnen onder omstandigheden onevenredig zijn. In dat in beginsel dus bijzondere geval bestaat er voor het bestuursorgaan dat de verplichting tot archeologisch onderzoek heeft opgelegd aanleiding om de betrokkene financieel tegemoet te komen. Zie de artikelen 22 en 42 van de *Monumentenwet 1988* en artikel 26 van de *Ontgrondingenwet*. Het kan echter gebeuren dat de kosten van een opgraving niet alleen onevenredig zijn voor de initiatiefnemer, maar ook voor het bestuursorgaan dat de opgraving noodzakelijk heeft geoordeeld en als verplichting heeft opgelegd. In die situatie kan er aanleiding zijn voor het Rijk om decentrale overheden financieel tegemoet te komen door het verstrekken van een specifieke uitkering. Dat is geregeld in het eerste lid van artikel 34a van de *Monumentenwet 1988*. In het *Besluit archeologische monumentenzorg* is bepaald in welke gevallen en volgens welke rekenregels zo'n specifieke uitkering wordt verstrekt.

INDEXEN

De *Wet op de archeologische monumentenzorg* heeft voor aanpassingen van de *Monumentenwet 1988*, de *Ontgrondingenwet*, de *Wet milieubeheer* en de *Woningwet* gezorgd.

Index op wetsartikel

Monumentenwet 1988

- Artikel 14: Archeologisch rapport bij aanvraag monumentenvergunning.

- Artikel 19: Voorschriften in het belang van de archeologie bij verlenen monumentenvergunning.
- Artikel 21: Wetstechnische aanpassing.
- Artikel 34a: Verlenen specifieke uitkering excessieve kosten.
- Artikel 37: Archeologisch rapport bij aanvraag sloopvergunning in het beschermde stads- en dorpsgezicht.
 - Voorschriften in het belang van de archeologie bij verlening sloopvergunning in het beschermde stads- en dorpsgezicht.
- Artikel 38: Mogelijkheid van gemeentelijke verordening in het belang van de archeologische monumentenzorg.
- Artikel 38a: Rekening houden met de in de grond aanwezige dan wel te verwachten monumenten bij vaststellen bestemmingsplan.
 - Kostenverhaal bij exploitatieverordening.
- Artikel 39: Aanlegvergunning in het belang van de archeologische monumentenzorg.
 - Archeologisch rapport bij aanvraag aanlegvergunning.
 - Voorschriften in het belang van de archeologie bij verlening aanlegvergunning.
- Artikel 40: Bouwvergunning in het belang van de archeologische monumentenzorg.
 - Archeologisch rapport bij aanvraag bouwvergunning.
 - Voorschriften in het belang van de archeologie bij verlening bouwvergunning.
- Artikel 41: Archeologisch rapport bij aanvraag vrijstellingen WRO.
 - Voorschriften in het belang van de archeologie bij verlening vrijstellingen WRO.
- Artikel 42: Schadevergoedingsregeling.
- Artikel 43: Mogelijkheid tot stellen van regels aan het archeologische rapport.
- Artikel 44: Door provincie aan te wijzen archeologische attentiegebieden.
- Artikel 45: Vereisten voor verkrijgen opgravingsvergunning.
- Artikel 46: Voorschriften behorende bij de opgravingsvergunning.
- Artikel 47: Intrekingsmogelijkheid opgravingsvergunning.

- Artikel 47a: Opgravingsvergunning van toepassing in aansluitende zone (buiten de territoriale wateren).
- Artikel 48: Regels te stellen aan de vereisten voor het verkrijgen van een opgravingsvergunning.
- Artikel 49: Opgraving toe te wijzen aan universiteiten (preferente positie).
- Artikel 50: Eigendom van vondsten uit opgravingen.
- Artikel 51: Aanwijzen van depots voor het opslaan van vondsten uit opgravingen.
- Artikel 52: Vondsten uit opgravingen en opgravingsdocumentatie bestemd voor depots.
 - Beheerregeling voor museale instelling.
- Artikel 53: Vondsten die niet bij een opgraving zijn gedaan melden en tijdelijk voor wetenschappelijk onderzoek ter beschikking stellen of houden.
- Artikel 54: Melden van waarnemingen bij niet-bodemverstoring opsporen van monumenten.
- Artikel 54a: Meldingsplichten van toepassing in aansluitende zone (buiten territoriale wateren).
- Artikel 55: Centraal archeologisch informatiesysteem (Archis).
- Artikel 56: Bevoegdheid minister voorschriften te geven over de uitvoering van werken dan wel dit stil te leggen.
- Artikel 57: Bevoegdheid minister en burgemeester en wethouders om het betreden van percelen t.b.v. archeologisch onderzoek af te dwingen.
- Artikel 58: Schadevergoeding als gevolg van betredingen.
- Artikel 59: Rechtsgang schadevergoedingen als gevolg van betredingen.
- Artikel 60: Vast te stellen meldingsformulieren.
- Artikel 61: Strafbepalingen.
- Artikel 62: Strafbepalingen.
- Artikel 63: Aanwijzen toezichthouders.
- Artikel 64: Beslissingsbevoegdheid minister bij verlening monumentenvergunning.
- Artikel 65: Overgangsrecht voor bestaande opgravingsbevoegdheid.

Een van de vele gerestaureerde voorwerpen uit een in Bochtoltz bij toeval gevonden Romeinse askist